

Pomes al golf

CARLES GÁMEZ

Torre Baixa té una població que no arriba a 400 habitants, i hi volen construir 500 habitatges nous.

Els macroprojectes urbanístics avancen cap a l'interior del País Valencià. Un poble de la comarca del Racó d'Ademús projecta una gran intervenció sobre el seu paisatge.

Són els primers dies de l'any. Anit passada ha gelat i l'aire sembla filtrat per una teranyina de vidre gebrat. Fidel, un veí del poble de Torre Baixa, una petita localitat del Racó d'Ademús, territori de cruïlles entre els antics regnes d'Aragó i Castella, poda els seus pomers. Als anys 50 i 60 del segle passat, les pomes de Torre Baixa i de la comarca eren un dels productes més sol·licitats dels comerciants de fruites de tot l'estat espanyol, gràcies a l'esperiega, una varietat autòctona de la comarca amb unes característiques –pell forta i gust potent– que la feien ideal per a conservar-se llarg temps als magatzems. El patrimoni de moltes famílies d'aquest

poble i de més pobles de la comarca va començar a trontollar amb l'arribada de les cambres frigorífiques, i els camions dels distribuïdors deixaren de passar per la carretera general que vertebrava la localitat. Ara les pomes, moltes abandonades als arbres, s'han convertit en un dels símbols de la decadència de la comarca, tot i que aquests darrers anys s'han promogut diverses iniciatives per fer-la renàixer: fires, promoció de productes autòctons, etc. Amb una extensió de 370 quilòmetres quadrats, el Racó d'Ademús reuneix una població de poc més de 2.000 habitants, marcada per una constant emigració cap a Barcelona i València. Un d'aquests emigrants que va partir cap a territo-

ris més afortunats fou Paco Candel, desaparegut fa poc, autor d'*Els altres catalans*. Un únic mitjà de transport, la Hispano-Chelvana, subvencionat per la Diputació de València, recorre quasi com si fora una diligència de l'antic Far West les quatre hores del trajecte València - Torre Baixa, i deixa en el viatger un *jet lag* sense necessitat d'haver volat a Nova York.

Ara, quasi com si fora la repetició de la grossa de Nadal o la versió actualitzada de *Bienvenido Mister Marshall*, el poble s'enfronta a un dels projectes més transcendents des que Pere I d'Aragó va annexar aquests territoris per a la corona: un macroprojecte urbanístic en què es combina oci i cultura i que, per les dimensions i les característiques, si es duu a terme transformarà vertiginosament un paisatge condemnat a veure passar els vents de la modernitat lluny dels seus límits. Darrere el projecte, Treasury Holdings, una gran firma irlandesa de projecció internacional amb negocis

immobiliaris, indústries de reciclatge de fem i d'energies renovables, a cavall entre Dublín, Londres i Xangai, disposada a desembarcar a la comarca.

L'antiga caserna de la Guàrdia Civil, ara habilitada com a sala d'actes d'urgència, serveix per a presentar el projecte. L'alcalde, Javier Varela, és el prototip de l'edil il·lustrat: compagina els bans municipals amb les classes d'història i pensament polític a la UNED i repeteix mandat pel Partit Popular –quatre regidors populars i tres de socialistes. Ell és l'encarregat d'obrir foc. A primera fila una destacada representació del *holding* irlandès –que, per l'aspecte, semblen eixits d'un càsting de *L'home tranquil* de John Ford– segueixen l'assemblea popular. “L'objectiu –diu l'alcalde– és millorar les condicions de vida de la població local gràcies a l'oci i al turisme cultural.” Un horitzó amb més de 100 llocs de treball es dibuixa a la sala d'actes i al cel que aquesta vesprada anuncia lluna plena, en una població on les úniques indústries són una fàbrica d'embotits i un petit polígon que ofereix a tot estirar vint llocs de treball. L'altra part de la població, de més de 70 anys, viu de la seguretat social. Els veïns a l'entrada de la sala d'actes han tingut ocasió de veure en un seguit de plafons la densitat del projecte mentre van assenyalant les futures àrees d'actuació. “Mira –diu una veïna–, ací hi va l'observatori.” “No –li replica un altre–: això és el camp de golf. No veus que és una taca molt grossa?” El projecte definit com a “conjunt esportiu-cultural-residencial” abraça camp de golf –ara amb l'etiqueta d'ecològic–, hotel de luxe, urbanització, escola d'hípica, apartaments tutelats i més actuacions urbanístiques en el perímetre local. Com a equipaments culturals “compensatoris” hi ha previstos una aula de natura i un observatori. Les paraules del batlle són seguides amb atenció pels veïns, malgrat els problemes de megafonia que obliguen la primera autoritat a un exercici d'èmfasi vocal. En l'ambient hi ha la sensació de tenir davant l'últim bitllet per a agafar el tren de la modernització del segle XXI. Lamberto López, veí del poble i que ha seguit amb atenció tot el desenvolupament, no oculta la

Vista panoràmica de Torre Baja, al Racó d'Ademús. Fa cinquanta anys, la comarca era una gran productora de pomes.

El senderisme és un dels atractius de la zona. El poble es troba presidit per les serres de Javalambre i Albarrassi i regat pels rius Túria i Ebrón.

transcendència que pot tenir per al poble i la comarca. “Aquesta comarca –diu Lamberto– ha comptat de sempre molt poc per a la classe política, perquè per la seua escassa població dóna pocs vots, i això s'ha traduït en un pes insignificant. Ara, per primera vegada, això pot canviar i no podem perdre l'oportunitat.” Amando León, un jubilat que ha estat alcalde durant 13 anys i que es declara, amb orgull, “de dretes de tota la vida”, com més veïns,

està a favor del projecte. “És que si no –diu– ací només quedarem quatre vells per a jugar al *guinote*.” Aquest joc de cartes, un veritable *esport nacional* que s'estén per una bona part dels territoris de l'antiga corona d'Aragó, aglutina cada dia a Casa Emilio, el bar del poble, una nodrida selecció de jugadors. Ell, que, com més veïns del poble, ha lliurat dues hectàrees per al futur complex i, encara que no ha vist ni un euro, està content. “El preu està

Als afores del poble hi ha un antic molí que ara serà rehabilitat i recuperat per a ús públic.

molt bé, perquè paguen quatre vegades el que val” declara satisfet. No és de la mateixa opinió Fidel, que s’ha quedat podant els seus arbres i es resisteix a vendre les terres. “Aquesta és la terra dels meus avantpassats, l’he treballada tota la vida i, mal o bé, he pogut donar menjar a la meua família.”

Perfilat pels rius Túria i el seu afluent, l’Ebrón, i amb les serres de Javalambre i Albarrassí per escenografia muntanyenca, el paisatge de Torre Baixa i la comarca del Racó d’Ademús constitueixen un dels principals recursos de la zona. N’és una bona prova que, amb l’arribada del bon temps, el territori es transforma en un punt de destinació de senderistes i excursionistes infatigables. No gaire lluny, ja a territori aragonès, hi ha un incentiu per a paleontòlegs: el jaciment de Barriohonda de Riodeva, on fa poc que es va trobar l’húmer més gran d’un dinosaure europeu. No sabem si per als golfistes, a més d’entretenir-se ficant la bola al clot del *green*, les vèrtebres dels sauròpodes constituiran un al·licient més per arribar-se a la zona, una comarca on, en un hivern rigorós, es pot arribar a 15 graus negatius.

Entre les veus dissonants amb el projecte hi ha la de Rosa de la Salud, una jove empresària que, amb més companyes, gestiona Riparia, una co-

operativa instal·lada fa quatre anys al poble, dedicada a la restauració paisatgística. Per a Rosa, enginyera tècnica forestal, “el projecte representa una ruptura total amb el paisatge i el territori de la comarca”. “Només de veure –diu– que hi ha projectats més de 500 habitatges per a un poble que no arriba a 400 habitants, ja t’adones que el canvi pot ser brutal.” “A més –continua–, l’actuació és prevista a tot el terme municipal per a un perímetre no gaire gran, amb la qual cosa l’ocupació és total.” I assenyala, entre més paradoxes, la projecció d’una escola d’hípica, per bé que “a tota la comarca només hi ha tres persones que tinguen un cavall per a aquest ús”. Carlos Soler Gras, un dels arquitectes gestors del projecte que han fet de lligam entre les autoritats locals i el *holding* immobiliari, defensa abrandadament el futur complex i el defineix d’“acte d’amor i de defensa del paisatge”. Una visió que no comparteixen els altres veïns, que veuen en la iniciativa una còpia dels models de la costa, ara ja amb indicis de saturació i exportats a les zones de l’interior. Entre les veus més discrepantes hi ha la de Carlos Asensio, de l’agrupació socialista local, que diu que “un camp de golf sense apartaments no és rendible per moltes etiquetes ambientals que s’hi vulguen

posar”. Però avui no són les paraules que estan disposats a sentir molts veïns que han anat a l’assemblea, com ara Angeles, mestressa de l’associació Tyrius, que distribueix el temps entre el poble i l’Eliana, i escolta les paraules dels arquitectes com si foren el manà diví que davalla fins al seu cap, encara bullent de l’eixugacabells de la perruqueria del poble.

Ara el projecte haurà de passar per diversos tràmits administratius fins que reba el vist-i-plau. Un macroprojecte en què l’empresa Treasury Holdings té previst d’invertir entre 150 milions i 200 milions d’euros, segons Niall O’Buachalla, un dels executius presents. Ell destaca, entre els trossos del pastís més abellidors, la construcció de la zona residencial Los Almendros, una urbanització d’alt nivell per als futurs visitants. L’acte s’acaba i l’ambaixada irlandesa és obsequiada amb uns cistells de pomes esperiega –ara més que mai, fruita de la discòrdia– que s’enduran cap a les seues terres del nord. La lluna plena posa romanticisme en el cel hivernal del nou any d’aquest territori desitjat de Torre Baixa. Tot i que aquesta nit no tindrem Holly Golightly per a cantar “Moon River”.

Carles Gámez